

Promoting organic agriculture in land reform areas to create a model for amending the law of land reform to promote organic agriculture: a case study of Sakon Nakhon Province.

Danainut Jirawattanasomkul¹, Nathaporn Jirawattanasomkul² & Parichut Pujit³

Received

14/11/2024

Reviewed

19/11/2024

Revised

26/10/2024

Accepted

26/11/2024

Abstract

The objectives of the research are 1) to study the guidelines for converting chemical agriculture to organic agriculture in the Land Reform Area 2) Study the laws related to land reform and organic farming both domestically and internationally 3) Study the model of amendments to promotion of organic agriculture in the Agricultural Land Reform Act, B.E. 2518. This research used mixed methods research consisting of the qualitative research that used tools including document research, in-depth interview, participation design, and hearing and the quantitative research by using the questionnaire. The study populations are farmers, involved officer, consumers, and academics.

The research found that most of farmers still use chemicals but want to change to organic farming by supporting knowledge and funds from the government. However, Thailand does not yet have an organic agriculture law while the European Union and the United States have organic agriculture laws. From data and foreign laws, this led to the amendment of the Land Reform Act to Agriculture B.E. 2518 by adding a category to promote organic agriculture. It consists of the duties and responsibilities of the Land Reform office, measures to promote organic agriculture, benefits of farmers who receive organic agriculture promotion, and criteria for revoking benefits in agricultural land reform areas.

Research suggestion is that government amend the Agricultural Land Reform Act, B.E. 2518 to establish the criteria for promotion and controlling farmers by issuing a secondary law to ensure enforcement of organic agricultural promotion sustainable in land reform area.

Keywords : Organic Agriculture; Amendment; Land Refrom law

¹ Sakon Nakhon Rajabhat University, Email: danainut@snru.ac.th

² Sakon Nakhon Rajabhat University, Email: nathaporn.j@snru.ac.th.

³ Sakon Nakhon Rajabhat University, Email: Ant_Parichat@snru.ac.th

การแก้ไขกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรให้มีการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์: กรณีศึกษา จังหวัดสกลนคร

दनัยณัฐ จิระวัฒนาสมกุล¹, ณัฐพร จิระวัฒนาสมกุล² และปรีฉัตร ภูจิตร³

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการปรับเปลี่ยนทำการเกษตรมาเป็นการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 2) ศึกษาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกับการเกษตรอินทรีย์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ 3) ศึกษารูปแบบการแก้ไขเพิ่มเติมการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2518 การวิจัยนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ และการรับฟังความคิดเห็น นำมาวิเคราะห์เนื้อหา ประชากรจำนวน 20 คนจากการคัดเลือกเฉพาะเจาะจง คือเกษตรกรผู้มีส่วนได้เสีย เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริโภค และนักวิชาการ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ประชากรคือเกษตรกรจำนวนประชากรมา 296 คน ตามทฤษฎีทาร์ยามาเน่ คัดเลือกแบบสุ่มและวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาโดยใช้ร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่ในเขตปฏิรูปที่ดินยังคงใช้สารเคมีแต่ต้องการหันมาทำการเกษตรอินทรีย์โดยให้ภาครัฐส่งเสริมด้านให้ความรู้และเงินทุน 2) ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ ซึ่งสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายเกษตรอินทรีย์ 3) จากความเห็นของประชากรวิจัยประกอบกับรูปแบบของกฎหมายต่างประเทศดังกล่าว นำมาปรับแก้ไขเพิ่มเติมพ.ร.บ. ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2518 โดยเพิ่มหมวดส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ประกอบไปด้วยอำนาจหน้าที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินในการกำกับดูแลการทำการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน มาตรการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ สิทธิประโยชน์และเกณฑ์การเพิกถอนสิทธิประโยชน์ในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน

ข้อเสนอแนะการวิจัย คือให้แก้ไขพ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2518 เพื่อใช้บังคับในการกำหนดหลักเกณฑ์การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ และการควบคุม โดยออกเป็นกฎหมายลำดับรองลงมา เพื่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายส่งเสริมการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : เกษตรอินทรีย์; การแก้ไข; กฎหมายปฏิรูปที่ดิน

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Email: danainut@snru.ac.th

² มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Email: nathaporn.j@snru.ac.th.

³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Email: Ant_Parichat@snru.ac.th

บทนำ

การทำการเกษตรกรรมเป็นการประกอบอาชีพหลักของชาวสกลนครที่มีพื้นที่มากที่สุดเมื่อเทียบกับพื้นที่การประกอบอาชีพอื่น พื้นที่ทั้งหมด 6,003,602 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม 3,061,868.12 ไร่ (51% ของพื้นที่ทั้งหมด) (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2022) ซึ่งปัญหาการใช้สารเคมีของเกษตรกรส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นวงกว้างและส่งผลกระทบกลับมาเป็นปัญหาต่อสุขภาพของประชาชนทั้งต่อตัวเกษตรกรเองและต่อผู้อื่นที่อาศัยอยู่โดยรอบซึ่งอัตราป่วยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มเกษตรกรของจังหวัดสกลนครในปี พ.ศ. 2559 - 2561 เป็น 78.30, 140.47 และ 47.70 ต่อเกษตรกรแสนคน ตามลำดับ อำเภอที่มีอัตราป่วยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มเกษตรกร 3 ปีย้อนหลัง มากที่สุด คือ อำเภอส่องดาว เท่ากับ 628.69 รองลงมาคือโคกศรีสุพรรณ คือ 447.54 และเจริญศิลป์ คือ 418.38 ต่อเกษตรกรแสนคน (Khamchanrat et al., 2020) จึงมีการณรงค์ให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรตามแนววิถีการเกษตรอินทรีย์ เพื่อการนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมการทำการเกษตรอินทรีย์ และถูกนำมาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และจัดทำแผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าสินค้าเกษตรที่มีแนวโน้มของผู้บริโภคที่หันมาให้ความสำคัญกับสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม หรือสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้นเป็นวาระแห่งชาติที่ถูกบรรจุลงในยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 -2580 แต่่นโยบายภาครัฐที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง และมีนโยบายที่หลากหลาย รวมถึงนโยบายมีการเปลี่ยนแปลงตามรัฐบาลที่เปลี่ยนใหม่ ประกอบกับรัฐไม่สามารถบังคับให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรอินทรีย์ในที่ดินของเกษตรกรเองได้เพราะเป็นแดนกรรมสิทธิ์ของเกษตรกร

ดังนั้นถ้าหากรัฐต้องการให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนมาทำการเกษตรอินทรีย์จะต้องมีมาตรการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์มาใช้ในพื้นที่ของรัฐที่ปฏิรูปที่ดินจัดสรรให้แก่เกษตรกรภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2518 ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดสรรที่ดินของรัฐให้แก่เกษตรกรได้มีพื้นที่ทำกินซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีเงื่อนไขที่สอดคล้องกับการทำการเกษตรอินทรีย์ และไม่มีมาตรการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรที่ได้รับการจัดสรรที่ดินสามารถปลูกพืชชนิดใดก็ได้ตามต้องการ รวมถึงใช้วิธีการทำการเกษตรอย่างไรก็ได้โดยไม่มีหลักเกณฑ์การทำการเกษตรที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ และไม่คำนึงถึงสุขภาพของผู้บริโภค ทั้งการส่งเสริมการทำการเกษตรอินทรีย์ยังไม่ได้เป็นหน้าที่โดยตรงตามกฎหมายของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร ปัจจุบัน มีเพียงมาตรการอุดหนุนเกษตรกรไร่ย่อยภายใต้โครงการช่วยเหลือเกษตรกรไร่ย่อยตัดอ้อยสดเพื่อลดฝุ่น PM 2.5 ซึ่งเข้าสู่ปีที่ 3 โดยช่วยเหลือเกษตรกรที่ตัดอ้อยสดในอัตรา 120 บาทต่อตันแต่ในภาคของเกษตรกรนาข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ นักวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ระบุว่า “ยังไม่มีมาตรการใดเป็น

รูปธรรมที่ดึงดูดการเผาอย่างมีนัยสำคัญ มีเพียงมาตรการ CSR (การทำกิจกรรมเพื่อสังคม) เล็กน้อยจากภาครัฐที่ยังน้อยกว่าพื้นที่เผาโดยรวมที่เกิดขึ้นหลายล้านไร่ (BBC NEWS Thai, 2023)

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาแนวทางการปรับเปลี่ยนทำการเกษตรที่ใช้สารเคมีมาเป็นการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (สปก.)
- 2) ศึกษาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรและที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรอินทรีย์ทั้งภายในประเทศและของต่างประเทศ
- 3) ศึกษารูปแบบการแก้ไขเพิ่มเติมการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร

สมมติฐานการวิจัย

ปัญหาการทำการเกษตรที่ไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน (สปก.) ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค คุณภาพชีวิตของเกษตรกร เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถแก้ไขได้โดยให้มีมาตรการส่งเสริมที่ชัดเจน ส่งเสริมกิจกรรมให้เกษตรกรทดลองทำการเกษตรอินทรีย์และรองรับด้วยกฎหมายปฏิรูปที่ดินที่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐนำไปจัดทำรูปแบบการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรโดยเพิ่มหมวดการเกษตรอินทรีย์ที่มีโครงสร้างประกอบด้วย มาตรการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ การควบคุมและความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรและองค์กรเอกชนในการเกษตรอินทรีย์ โดยมีแนวทางจากกฎหมายต่างประเทศภายใต้กรอบของกฎหมายระหว่างประเทศ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ ตำบล นาหัวบ่อ อำเภอนาคู อำเภอพรหมนิคม ตำบลขมิ้น อำเภอเมืองสกลนคร และตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร

ขอบเขตด้านเนื้อหา กฎหมายเกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรในพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินของประเทศไทย และกฎหมายของต่างประเทศได้แก่ สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสารในเรื่อง แนวคิด หลักการ และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ทางด้านสิ่งแวดล้อม: หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (2) ด้านการเกษตร: หลักการเกษตรอินทรีย์

หลักการเกษตรยั่งยืน (3) ทางด้านกฎหมาย: หลักสิทธิในสิ่งแวดล้อม หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ศึกษากฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา ประกอบกับกฎหมายไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้โดยมีประชากรสัมภาษณ์ จำนวน 20 คน จากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงประกอบด้วยกลุ่มเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้บริโภคร่วมกัน ออกแบบประเด็นกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร และการรับฟังความคิดเห็น จากผู้ที่เกี่ยวข้องว่ารูปแบบการส่งเสริมและควบคุมถึงความเหมาะสม ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้เห็นถึงความต้องการและประเด็นปัญหาของเกษตรกรในการทำการเกษตรอินทรีย์

การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มเกษตรกรในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรซึ่งจำนวนประชากรมาจากการสุ่มตาม ทฤษฎีทาโร ยามาเน่ $n = N / (1 + N(e^{-1}))$ โดยจำนวนประชากรภาคเกษตรทั้ง 3 พื้นที่ตำบล นาหัวบ่อ อำเภอพรหมนิคม จำนวน 1,037 ราย ตำบลขมิ้น อำเภอเมืองสกลนคร จำนวน 26 ราย ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จำนวน 64 ราย $n = 1,127 \div (1 + 1,127(0.05)^2)$ จะได้จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ 296 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าร้อยละ เพื่อแสดงถึงปริมาณของประชากรในประเด็นต่าง ๆ

ผลการวิจัย

1) บริบทของเกษตรกรในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรตำบล นาหัวบ่อ อำเภอพรหมนิคม ตำบลขมิ้น อำเภอเมืองสกลนคร และตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จากผลวิเคราะห์ข้อมูลจากสามารถสรุปผลได้ดังนี้

(1) ข้อมูลทั่วไป พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรทั่วไปที่มีการใช้สารเคมีถึงร้อยละ 70 ซึ่งส่วนน้อยทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ร้อยละ 30 ปัญหาที่เกษตรกรประสบจากการทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นเรื่องของด้านเงินทุนถึงร้อยละ 89 รองลงมาเป็นด้านแมลงศัตรูพืช ร้อยละ 51 และด้านราคาผลผลิตร้อยละ 48

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับการทำการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรอินทรีย์ยังคงทำการเกษตรตามแนวทางเดิมร้อยละ 68 ส่วนเกษตรกรบางส่วนได้เริ่มมีการศึกษาและทดลองทำการเกษตรอินทรีย์ร้อยละ 32 และภาครัฐยังขาดการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรอินทรีย์อย่างทั่วถึงร้อยละ 73.7 มีเพียงเกษตรกรบางรายที่ได้รับการ

ส่งเสริมจากภาครัฐร้อยละ 26.3 ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการทำการเกษตรอินทรีย์ร้อยละ 74.9 มีเพียงเกษตรกรส่วนน้อยที่ต้องการทำการเกษตรแบบเดิมที่ยังใช้สารเคมีเป็นหลักร้อยละ 25.1 ทั้งนี้เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมการทำการเกษตรอินทรีย์ในด้านความรู้มากที่สุดร้อยละ 78 รองลงมาเป็นด้านตลาดร้อยละ 60 และด้านราคาร้อยละ 55 เพราะการที่เกษตรกรยังไม่ทำการเกษตรอินทรีย์เนื่องจากปัญหาการขาดความรู้มากที่สุดร้อยละ 67 รองลงมาเกษตรกรขาดการสนับสนุนร้อยละ 40 และขาดตลาดร้อยละ 22 ดังนั้นเกษตรกรต้องการกฎหมายส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ด้านความรู้มากที่สุด รองลงมาเป็นด้านเงินทุน ด้านราคาและด้านตลาดรองลงมาตามลำดับ

(3) ข้อมูลการรวมกลุ่มเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีการรวมกลุ่มกันร้อยละ 86.6 เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการรวมกลุ่มกันร้อยละ 58.8 เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการรวมกลุ่มกันในรูปแบบของหมู่บ้านร้อยละ 81.2 เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมการรวมกลุ่มในด้านเงินทุนมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องการบริหารจัดการ และด้านงานของกลุ่ม ตามลำดับ

2) กฎหมายประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 73 ได้วางหลักไว้ว่ารัฐพึงจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง มีความปลอดภัย โดยใช้ต้นทุนต่ำ และสามารถแข่งขันในตลาดได้ และพึงช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ให้มีที่ทำกินโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่นใด ซึ่งพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ได้จัดสรรที่ดินของรัฐให้แก่เกษตรกรตามเงื่อนไขที่กำหนดโดยคณะกรรมการ แต่ยังไม่มีกฎทางกฎหมายที่ส่งเสริมเกษตรกรให้ทำการเกษตรอินทรีย์ในเขตปฏิรูปที่ดิน รวมถึงยังไม่มีระบบในการช่วยเหลือเกษตรกร ซึ่งสำนักงานปฏิรูปที่ดินสามารถทำได้ เช่นเดียวกับกบกร เรื่อง กำหนดหน้าที่ให้เกษตรกรปฏิบัติเกี่ยวกับการเผาที่เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน (Announcement of the Agricultural Land Reform Office, Chiang Rai Province, 2024) ซึ่งต่างกับกฎหมายต่างประเทศที่มีกฎหมายเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะได้แก่ สหภาพยุโรปตาม Regulation (EU) 2018/848 กำหนดหลักการผลิตแบบอินทรีย์และวางกฎเกี่ยวข้อง การรับรองและการใช้บ่งชี้การใช้ อินทรีย์ในการติดฉลาก รวมถึงกฎเกณฑ์ในการควบคุมเพิ่มเติมนอกเหนือที่มีระบบช่วยเหลือเกษตรกร ตาม Common Agricultural Policy (CAP) (European Commission, 2023) และสหรัฐอเมริกา ตาม Code of Federal Regulation 7 (CFR) Part 205 ที่กำหนดวัตถุประสงค์เกษตรอินทรีย์ เงื่อนไข และฉลาก ที่มีระบบหน่วยงานบริการฟาร์ม The Farm Service Agency (FSA) section 799.7 (U.S. Department of Agriculture, 2023) ความรับผิดชอบของผู้เข้าร่วมโปรแกรมจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายให้ถูกต้องตามรูปแบบทางการเกษตรของตน โดยเกษตรกรอินทรีย์ที่

ผ่านการรับรองจะช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการรับรองอินทรีย์ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ค่าใช้จ่ายประกันความเสี่ยงการอนุรักษ์ดินและน้ำ

3) แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร

ปัจจุบันองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการและส่งเสริมทางด้านการเกษตรอินทรีย์ มีทั้งองค์กรส่วนกลาง องค์กรส่วนภูมิภาค และหน่วยงานอื่นตามกฎหมายแต่ละฉบับ ทำให้เกิดปัญหาการจัดการที่มีลักษณะกระจัดกระจาย ไม่มีระบบ และเกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่ โดยขาดการบูรณาการร่วมกันทำให้การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ขาดประสิทธิภาพ และยังขาดการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ที่อยู่ในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินซึ่งเข้าใจในบริบทของพื้นที่มากกว่าเจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน รวมไปถึงการส่งเสริมให้เกษตรกรที่ทำการเกษตรอินทรีย์เชิงนโยบายไม่มีความยั่งยืนเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยหลายประการ รวมถึงนโยบายที่ภาครัฐส่งเสริมมีความขัดแย้งกัน และนโยบายไม่ตรงต่อความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร ทั้งนี้กฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรยังไม่มีส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ไว้โดยเฉพาะ

ข้อค้นพบจากการวิจัยสรุปว่า สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรสามารถทำการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรได้เอง เนื่องจากสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรใช้กฎหมายพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรโดยเฉพาะไม่นำเอากฎหมายอื่นมาใช้ ทำให้หน่วยงานมีความเป็นเอกเทศสูง แต่ยังขาดการบูรณาการให้หน่วยงานอื่นมาให้ความร่วมมือ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ กรมการข้าว และสำนักงานส่งเสริมเมล็ดพันธุ์พืชจังหวัดสกลนคร รวมถึงเกษตรกรยังไม่มีส่วนร่วม สำนักงานปฏิรูปที่ดินมีอำนาจในการพิจารณาแก้ไขปัญหาคัดค้านข้อพิพาทได้เอง ดังนั้นการมีมาตรการทางกฎหมายในเชิงส่งเสริม ได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ การสร้างกลุ่มเครือข่าย การกำหนดให้เป็นเงื่อนไขในการให้สิทธิในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร รวมถึงการจัดให้มีมาตรการการคุ้มครอง การดูแลรักษาในส่วนของกฎกติกา การเฝ้าระวังพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินโดยให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อยุติปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมีสำนักงานปฏิรูปที่ดินเป็นคนกลางและมีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทตามอำนาจหน้าที่ในพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

อภิปรายผล

1) บริบทการทำการเกษตรของเกษตรกรในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร

การวิจัยสรุปข้อค้นพบได้ว่าเกษตรกรในตำบลหมื่น ตำบลดงมะไฟ และตำบลนาหัวบ่อ จังหวัดสกลนครเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงทำการเกษตรแบบเดิมที่ใช้สารเคมี ปัญหาด้านเงินทุนเป็นปัญหาสำคัญที่สุดสำหรับการทำการเกษตร และไม่มีความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรอินทรีย์ แต่ทั้งนี้สำนักงานปฏิรูปที่ดินยังขาดการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ในเขต

ปฏิรูปที่ดินต้องการทำการเกษตรอินทรีย์ซึ่งต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมด้านให้ความรู้และเงินทุน เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีมารวมกลุ่มกันแม้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการรวมกลุ่มกันในรูปแบบของ หมู่บ้าน แต่ปัญหาที่เกษตรกรเห็นว่าเป็นปัญหาของการรวมกลุ่มคือด้านเงินทุน และเป็นปัญหาที่ต้องการ ให้ภาครัฐส่งเสริมในการรวมกลุ่ม ทั้งนี้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร จังหวัดสกลนครมีนโยบายใน การส่งเสริมการทำการเกษตรปลอดภัยซึ่งนโยบายมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งทำให้ขับเคลื่อนการ ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ได้ไม่มาก

2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรและที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรอินทรีย์ ทั้งภายในประเทศและของต่างประเทศ ปัจจุบันกฎหมายไทยยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับ เกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ ซึ่งต่างจากต่างประเทศที่เป็นคู่ค้าสำคัญของเกษตรอินทรีย์ไทย ได้แก่ สหภาพยุโรป ที่มี Regulation (EU) 2018/848 on organic production and labelling ที่วางหลัก กฎหมายเข้ากับนโยบายการเกษตรทั่วไป (the common agricultural policy/ CAP) ที่ช่วยเหลือ ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในด้านเงินทุน ด้านความรู้ ด้านการช่วยเหลือฟาร์มเพื่อให้เกษตรกรได้รับ ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม และสหรัฐอเมริกา ตามกฎหมาย Code of Federal Regulation 7 (CFR) Part 205 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะสำหรับการเกษตรอินทรีย์มีระบบการวางแผนระบบการควบคุม การช่วยเหลือในการฝึกอบรม การศึกษาและเทคนิค รวมถึงกำหนดระบบช่วยเหลือเกษตรอินทรีย์ไว้อย่าง ชัดเจน ทั้งนี้ พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ยังไม่มีเกี่ยวเกษตรอินทรีย์ใน เขตพื้นที่ปฏิรูป

3) รูปแบบการแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2518

การวิจัยพบคำตอบได้ว่า การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 โดยเพิ่มหมวดส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ที่ต้องมีโครงสร้าง การส่งเสริมเกษตรกร ประกอบไปด้วย

(1) อำนาจหน้าที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกำกับดูแลการทำการเกษตร อินทรีย์ในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร

สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรสามารถทำการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ได้ในเขตพื้นที่ ปฏิรูปที่ดินโดยใช้กฎหมายพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรโดยเฉพาะที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม หมวดการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ รวมถึงให้บริหารจัดการสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของ ประชาชนที่ให้เกษตรกรในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเข้ามาเป็นมีส่วนร่วมที่พิจารณาเรื่องต่าง ๆ ซึ่งจะมีความ เข้าใจในบริบทของพื้นที่ ตลอดจนการไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่รวมถึงวิธีการหรือมาตรการใน การส่งเสริมและแก้ไขปัญหาของการทำการเกษตรอินทรีย์ โดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินร่วมกับเกษตรกรใน

พื้นที่ที่มีการออกกฎเกณฑ์ร่วมกันในการทำการเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับทฤษฎีสติวิถีชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่

(2) มาตรการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ สติวิถีประโยชน์ของเกษตรกรที่เข้ารับการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร

ผลจากการวิจัยในเรื่องมาตรการส่งเสริมและสิทธิประโยชน์สรุปว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีการให้ภาครัฐและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนปฏิบัติการเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570 ในด้านการส่งเสริม พัฒนา กฎกติกาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ พื้นที่ดินของรัฐโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นที่ ฝักระวังการใช้สารเคมี ตลอดจนติดตาม ตรวจสอบผลการทำการเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง และมีลักษณะตามมาตรการจัดการของ สหภาพยุโรปตาม Regulation (EU) 2018/848 ที่มีระบบช่วยเหลือเกษตรกรตาม Common Agricultural Policy (CAP) และสหรัฐอเมริกา ตาม Code of Federal Regulation 7 (CFR) Part 205 ที่มีระบบหน่วยงานบริการฟาร์ม The Farm Service Agency (FSA) ที่มีการมาตรการส่งเสริมการทำการเกษตรอินทรีย์ที่ตรงต่อความต้องการหลักของเกษตรกร และมีระบบในการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านองค์ความรู้ และแหล่งทุนต่าง ๆ โดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเป็นกลไกในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ซึ่งถ้าหากเกษตรกรฝ่าฝืนจะถูกเพิกถอนสิทธิเช่นเดียวกับมาตรการป้องกันการเผาไร่ในเขตปฏิรูปที่ดิน

คำตอบที่ได้มาเป็นการแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2518 โดยจัดทำหมวดการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วย อำนาจหน้าที่การบริหารจัดการของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ มาตราเกี่ยวกับมาตรการส่งเสริมและสิทธิประโยชน์ของเกษตรกรที่ทำการเกษตรอินทรีย์ ทั้งด้านองค์ความรู้ ด้านเงินทุน ด้านตลาด ด้านการรับรองมาตรฐาน และมาตราเกี่ยวกับการเพิกถอนการส่งเสริมและสิทธิประโยชน์ของเกษตรกรในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินที่ฝ่าฝืนทำการเกษตรที่ใช้สารเคมี หรือการเกษตรที่ไม่ปลอดภัยต่ออนามัย และสิ่งแวดล้อม

สรุป

การส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรต้องพัฒนาเป็นกฎหมาย ไม่ใช่เป็นเพียงนโยบายโดยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2518 ให้มีหมวดการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ และให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินดำเนินการร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่ กำหนดมาตรการการส่งเสริมด้านต่าง ๆ รวมไปถึงบทลงโทษกรณีฝ่าฝืน โดยมาตรการส่งเสริมจะใช้รูปแบบของกฎหมายสหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา ที่เมื่อเกษตรกรดำเนินการตามกฎหมายกำหนด

แล้วจะมีกระบวนการช่วยเหลือเกษตรกรทั้งทางด้านความรู้ ด้านเงินทุน และด้านตลาด เพื่อให้ได้รับ
ผลกำไรรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์สามารถจำหน่ายในตลาดได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบการดำเนินการที่เป็นข้อเสนอแนะของการวิจัย ดังนี้

1) แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยนี้ จึงเป็นคำตอบให้แก่รัฐบาลที่จะนำเอาข้อค้นพบนี้แก้ไขเพิ่มเติม
พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ให้มีหมวดส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์การจัด
มาตรการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ตามบริบทของพื้นที่ การสร้างความรับรู้ในมาตรการส่งเสริมและ
สิทธิประโยชน์ การยอมรับและปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ด้วย
การให้ข้อมูลข่าวสารและประชาสัมพันธ์ในการส่งเสริมให้กับเกษตรกรในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินซึ่งเป็นผู้มี
ส่วนได้เสียโดยตรงกับการใช้มาตรการส่งเสริมและสิทธิประโยชน์ได้มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาและ
ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและต่อผู้บริโภค รวมถึงต่อสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความตระหนัก
ให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์

2) ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

หากมีการนำร่างแก้ไขพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2518 ไปปรับใช้ทำ
เป็นกฎหมายแล้วการวิจัยขอเสนอแนะให้มีการตรากฎหมายลำดับรองเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การตรวจ
ประเมินแปลง โดยมีขั้นตอน วิธีการ หลักเกณฑ์ที่ชัดเจนสอดคล้องกับมาตรฐานเกษตร เพื่อที่จะทำให้
เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ รวมถึง
มาตรการควบคุมเกษตรกรที่ฝ่าฝืนในการเพิกถอนสิทธิ

3) ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการ

สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรช่วยเหลือเกษตรกรเช่นเดียวกับสหภาพยุโรปและ
สหรัฐอเมริกา ดังนั้นในส่วนของการให้สิทธิประโยชน์จึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมทั้งในส่วนของการ
มอบที่ดินให้กับผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ และคณะกรรมการของสำนักงานปฏิรูปที่ดินที่เข้ามาจัดการการให้
สิทธิประโยชน์ร่วมกันด้วย การวิจัยจึงเสนอแนะให้มีการกำหนดวิธีการ รูปแบบ หลักเกณฑ์ ขั้นตอน
วิธีการพิจารณาให้สิทธิประโยชน์ รวมถึงการเพิกถอนให้สอดคล้องกับการแก้ไขพระราชบัญญัติปฏิรูป
ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ที่จะได้รับเพื่อให้ทุกฝ่ายทราบร่วมกันอย่างชัดเจน

References

- Agricultural Land Reform Act B.E. 2518 (1975). *Government Gazette*, Volume 94, Part 54, Special Edition, page 11.
- Announcement of the Office of Agricultural Land Reform, Chiang Rai Province. (2024). *Subject: Determining duties for farmers to perform regarding burning agricultural land in the land reform area*. Retrieved from <https://alro.go.th/uploads/org/public/files/cr>. [1 March 2023]
- BBC NEWS Thai. (2023). *PM 2.5 dust: Thailand found the highest hotspots since 2023, found in almost 80% of conservation forests and reserved forests*. Retrieved from <https://www.bbc.com/thai/articles/crgzp3p1vp2o>. [1 March 2023]
- Constitution of the Kingdom of Thailand 2017. (6 April 2017). *Government Gazette*, Volume 134, Section 40, Page 1.
- European Commission. (2023). *Conditionality explained*. Retrieved from https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/conditionality_en. February 5th, 2023.
- European parliament. (2018). *Regulation 2018/848 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/848/oj>. February 5th, 2023.
- Khamchantharat, P. et al. (2020). Research article on the prevalence of pesticide poisoning in farmers in Sakon Nakhon Province. *The Office of Disease Prevention and Control 7 Khon Kaen*, 27(2), 55-66.
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2020). *Basic information of Sakon Nakhon Province*. Retrieved from <https://www.opsmoac.go.th/sakonnakhon-dwl-files-431991791868>. 1 March 2023.
- U.S. Department of Agriculture, Farm Service Agency. (2023). *Laws and regulations*. Retrieved from <https://www.fsa.usda.gov/programs-and-services/laws-and-regulations/index>. [5 February 2023]

